

Lausunto

20.05.2020

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Loppuraportissa arvioidaan nykyisen henkilötunnuksen käytön tietosuoja- ja tietoturvariskejä. Tunnuksen avulla kyetään helposti linkkaamaan henkilöstä tietoa eri lähteistä, jolloin henkilön kontrolli omiin tietoihinsa saattaa rapautua. Tällä hetkellä moni palveluntarjoaja käyttää yksinomaan henkilötunnusta asiakkaan tunnistamiseen. Kun tunnus päätyy väriin käsiin, henkilö saattaa joutua pahimmassa tapauksessa identiteettirikoksen uhriksi. Monessakaan tilanteessa tunnuksen käyttö ei täytä tietosuoja-asetuksen ns. minimointiperiaatteen vaatimuksia, sillä se paljastaa aina henkilön sukupuolen ja syntymäajan. Näistä puutteista huolimatta nykyisen henkilötunnuksen käyttöön liittyy paljon hyviä puolia. Erityisesti tiedolla johtamisessa ja tieteellisessä tutkimuksessa voidaan tuottaa merkittävää tietoa yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi linkkaamalla toisiinsa julkishallinnon rekisteriaineistoja.

Jää osittain epäselväksi, miten uusi käytäntö poistaisi vanhat ongelmat, erityisesti identiteettivarkauteen liittyvät riskit. Negatiiviset vaikutukset voivat olla jopa suuremmat, jos tunnuksen on yhdistetty biometrinen tunnistus.

Loppuraportissa on ehdotettu, että yksilöintitunnuksen käyttökulttuuria tulisi muuttaa niin, että yksilö ei tarvitse yksilöintitunnusta missään henkilökohtaisessa asiointissa. Henkilön tunnistamiseen liittyvät tapahtumat eivät perustuisi yksilöivän tunnisteen muistamiseen, vaan

henkilön tunnistaminen toteutettaisiin erilaisiin tunnistamistapoihin ja -välineisiin perustuen. Tietosuojavaltuutetun ohjeistuksen perusteella henkilötunnusta on voinut käyttää yhtenä tietona muiden joukossa henkilöä tunnistettaessa. Mikäli yksilöintitunnusta ei voitaisi enää käyttää tunnistamiseen, lisäisikö tämä riskiä siitä, että henkilöä ei pystyttäisi tunnistamaan esim. terveydenhuollossa taikka sosiaalihuollossa? Onko mahdollista, että uudistus heikentäisi potilasturvallisuutta? Henkilötunnuksen käytön muuttamista on harkittava tarkasti valmistelussa. Mitä vaikutuksia henkilötunnuksen käytön muuttamisella olisi eri viranomaistoimintoihin? Todennäköisesti tämä ainakin hidastaisi asiakkaan saamaa palvelua, kun palvelutilanteessa asiakkaan tietojen etsimiseen tietojärjestelmästä menisi enemmän aikaa.

Lisäksi on huomioitava, että yksilöintiä ja tunnistamista voi olla käytännössä välillä haastava erottaa toisistaan, kun potilas on vastaanotolla tunnistettava, mutta hänet on myös yksilöitävä potilastietojärjestelmästä. On myös mahdollista, että riski siitä, että henkilökunta käsittelisi väärän henkilön tietoja tietojärjestelmissä kasvaisi sen vuoksi, että yksilöintitunnusta ei voida käyttää henkilön kanssa asioitaessa (henkilön muut tiedot voivat olla väärin tietojärjestelmässä taikka olemassa useampia saman nimisiä taikka samana päivänä syntyneitä henkilöitä). Tämä heikentäisi näiden henkilöiden tietosuojan toteutumista ja aiheuttaisi todennäköisesti ainakin sote-puolella lokirekisteritietojen tarkastuspyyntöjen kasvua.

Loppuraportissa ehdotetaan, että henkilölle voitaisiin myöntää henkilötunnus, vaikka kaikkia henkilöön liittyviä tietoja ei voitaisiinkaan varmentaa tai niiden oikeellisuudesta ei voitaisi varmistua. Palveluntuottajille asetettaisiin vaatimus tarvittaessa tarkistaa henkilön tiedot henkilötiedon tuottavalta toimittajalta ja itse arvioida henkilön tunnistamistavan ja henkilötietojen lähteen perusteella tehtävien toimien laajuutta. Ei ole hallinnollisen toiminnan tehokkuuden näkökulmasta asianmukaista, että jokainen viranomaisen harkitsisi erikseen sen, ovatko väestötietojärjestelmän (VTJ) tiedot luotettavia. Hallinnossa asioivan näkökulmasta haastavaa olisi se, että viranomaiset arvioisivat VTJ:n tietojen luotettavuutta eri tavoilla ja tämä hidastaisi henkilön asioiden hoitamista.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Koronatilanne aiheuttaa merkittäviä epävarmuustekijöitä kuntataloudelle, joten uudistuksen ajankohta on todella haastava. Kustannuksia aiheuttaa tietojärjestelmien uudistamisen lisäksi myös mm. henkilökunnan koulutus, paperilomakkeiden uudistus ja mahdollisten uusien käytäntöjen suunnittelu.

Espoolla kuten useilla muillakin kuntatoimijoilla on käytössään vielä kymmenittäin vanhoja perusrekisterijärjestelmiä, joissa asiakkaan yksilöivänä avaimena käytetään henkilötunnusta, jolloin muutos näiden järjestelmien tietokantarakenteisiin ja niiden avainlogiikoihin on merkittävä nyt suunnitellussa uudistuksessa. Lisäksi lukuisat kuntien tietojärjestelmät tekevät hetuun liittyviä loogisia päätelmiä esim. henkilöön ikään liittyen. Hetu-tietoa hyödynnetään myös useissa julkishallinnon järjestelmäliittymissä. Uudistuksen vaatimat muutokset tietojärjestelmäkenttään olisivat mittavat pelkästään kuntasektorilla.

Espoon kaupungin arvion mukaan uudistus aiheuttaisi kaupungille useiden kymmenien miljoonien välittömät kokonaiskustannusvaikutukset. Lisäksi näin laaja uudistus vaatii runsaasti kaupungin ICT-, tietosuoja- ja substanssiammattilaisten työpanosta, jolloin myös kaupungin digitalisaatiokehitys kärsisi sekä budjettien että asiantuntijaresurssien näkökulmasta. Tällöin uudistuksesta aiheutuvat välilliset kustannusvaikutukset olisivat vieläkin mittavammat, koska digitalisaatiokehityksen kustannushyödyt kaupungille siirtyisivät eteenpäin.

Muut vaikutukset

Kansainväliset kehittämishankkeet

Nykytilan kuvauksessa on tuotu esiin eIDAS-kehittämishanke. Kehittämishankkeella on nykytilan kuvauksen perusteella vaikutusta henkilön tunnistukseen. Lisäksi nykytilan kuvauksen perusteella EU-komissio on tehnyt aloitteen eurooppalaisesta sosiaalivakuutusnumerosta. Nykytilan kuvauksen mukaan tässä vaiheessa näyttää siltä, että komission aloitetta koskeva uudistus ei tarvitsisi vaikuttaa Suomen yksilöintitunnuksen muotoratkaisuihin. Nykytilan kuvauksessa on kuitenkin tuotu esiin, että yhteisen tunnuksen muodon huomioiminen voisi yksinkertaistaa kansainvälistä tietojenvaihtoa. Kannattaako näin suurta ja kallista uudistusta edistää ennen kuin on tarkasti selvillä kansainvälisten kehittämishankkeiden yksityiskohdat ja vaikutukset kansalliseen tunnistukseen?

Valmistelutyö

Hetu-uudistuksen loppuraportin mukaan hetu-uudistusta valmistelleen työryhmän tehtäviä kavennettiin kesken työryhmän työskentelyn, koska valmistelun aikana havaittiin, että henkilötunnuksen uudistamista koskeva kysymys on erittäin laaja eikä sitä ollut mahdollista ratkaista kokonaisuudessaan työryhmän toimikauden aikana. Mikäli hetu-uudistuksen valmistelua päätetään jatkaa, tulisi valmistelu tehdä huolellisesti ja riittävän laajasti, sillä kyse on kansallisesti kalliista ja ainutlaatuisesta uudistuksesta.

Aikataulu ja siirtymäajat

Pitkä siirtymäaika kompensoi kustannusvaikutuksia, mutta tästäkin huolimatta Espoon näkökulmasta on pohdittava kriittisesti uudistuksen tarvetta.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtionvarainministeriö on pyytänyt lausuntoa henkilötunnuksen uudistamista pohtineet työryhmän loppuraportista. Kommentteja on pyydetty erityisesti seuraaviin asiakohtiin: 1) Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset; 2) Arvioidut kustannusvaikutukset; 3) Muut vaikutukset ja 4) Ehdotuksen aikataulu ja siirtymäajat. Espoon kaupunki (jatkossa Espoo) kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän loppuraportista. Espoo näkee uudistuksessa riskejä kustannusten osalta. Kustannusvaikutuksia tulisikin arvioida tarkemmin ja pohtia hyötyjen ja haittojen suhdetta. Espoolle julkishallinnon sähköisen asiointin edistäminen tietosuoja ja tietoturva huomioiden on tärkeää.

Nurmi Juho
Espoon kaupunki